

Roll No. ....

141/B

Total No. of Questions : 20]

[Total No. of Printed Pages : 7

SS

2039

ਸਲਾਨਾ ਪਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ
BUSINESS STUDIES-II

(Commerce Group)

(Punjabi, Hindi and English Versions)

(Evening Session)

Time allowed : Three hours

Maximum marks : 65

(Punjabi Version)

- ਨੋਟ : (i) ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ ਵਾਲੇ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ 141/B ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਜ ਕਰੋ ਜੀ ।
- (ii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਗਿਣ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਟਾਈਟਲ ਸਹਿਤ 30 ਪੰਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਹਨ ।
- (iii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਪੰਨਾ/ਪੰਨੇ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ/ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।
- (iv) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਦੇ ਚਾਰ ਭਾਗ ਹੋਣਗੇ (ਭਾਗ-ੳ, ਭਾਗ-ਅ, ਭਾਗ-ੲ, ਅਤੇ ਭਾਗ-ਸ) ।
- (v) ਭਾਗ-ੳ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 1 ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਇੱਕ ਅੰਕ ਵਾਲੇ 5 ਉਪ ਭਾਗ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਭਾਗ ਦਾ ਉੱਤਰ 1-15 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।
- (vi) ਭਾਗ-ਅ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 2 ਤੋਂ 8 ਹਰੇਕ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹੋਣਗੇ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 5-10 ਲਾਇਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।
- (vii) ਭਾਗ-ੲ 9 ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ 7 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ । ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 9 ਤੋਂ 17 ਹਰੇਕ ਦੇ 4 ਅੰਕ ਹੋਣਗੇ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 15-20 ਲਾਇਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।
- (viii) ਭਾਗ-ਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 18 ਤੋਂ 20 ਅੰਦਰੂਨੀ ਛੋਟ ਵਾਲੇ 6 ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹੋਣਗੇ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 3-5 ਪੰਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਭਾਗ-ੳ

1. (a) SEBI ਨੂੰ ਖੋਲ ਕੇ ਲਿਖੋ । 1
- (b) ਉਪਭੋਗਤਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? 1
- (c) ਉਦਾਰੀਕਰਨ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ :
- (ੳ) ਲਾਇਸੰਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ
- (ਅ) ਖੁੱਲਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਵੇਸ਼
- (ੲ) ਹਰੇਕ ਲਈ ਖੁੱਲਾ ਨਿਵੇਸ਼
- (ਸ) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ 1

141/B-SS

[Turn over

(2)

(d) ਖਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ :

..... ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕੰਮ ਹੈ ।

1

(e) ਠੀਕ ਜਾਂ ਗਲਤ ਲਿਖੋ :

ਹੈਨਰੀ ਫੋਊਲ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਪਿਤਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

1

5×1=5

ਭਾਗ-ਅ

2. ਸਮਾਂ ਦਰ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਕੀ ਹੈ ? 2
3. ਲਾਭਾਂਸ਼ ਵੈਸਲਾ ਕੀ ਹੈ ? 2
4. ਬੁੱਲ ਅਤੇ ਬੀਅਰ ਕੀ ਹੈ ? 2
5. ਪੈਕੇਜਿੰਗ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ । 2
6. ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ । 2
7. ਪ੍ਰਬੰਧ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਹੈ ? ਟਿੱਪਣੀ ਕਰੋ । 2
8. MBO ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? 2

7×2=14

ਭਾਗ-ਬ

ਨੌ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਸੱਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ (ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ: 9 ਤੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ: 17)

9. ਸੰਗਠਨ ਵਿੱਚ ਨਿਗਰਾਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸੰਬੰਧੀ ਲਿਖੋ । 4
10. ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਚਾਰ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਵਰਨਣ ਕਰੋ । 4
11. ਚੰਗੇ ਬਰੈਂਡਿੰਗ ਦੇ ਕੀ ਗੁਣ ਹਨ ? 4
12. ਉਪਭੋਗਤਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤਾ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੱਸੋ । 4
13. ਉੱਦਮੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੱਸੋ । 4
14. ਸਟਾਕ ਐਕਸਚੇਂਜ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ । 4
15. ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਏਕਤਾ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਲਿਖੋ । 4
16. ਇੱਕ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਸਥਾਈ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ । 4
17. ਰਸਮੀ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਲਾਭ ਅਤੇ ਹਾਨੀਆਂ ਦੱਸੋ । 4

7×4=28

141/B-SS

(3)

ਭਾਗ-ਸ

18. ਸੰਚਾਰ ਕੀ ਹੈ ? ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਹਨ ? ਇਹਨਾਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ । 6

ਜਾਂ

ਕੰਟਰੋਲ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਸੰਬੰਧੀ ਲਿਖੋ । ਚੰਗੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਕੰਟਰੋਲ ਕਿਉਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ? 6

19. ਵਿੱਤੀ ਯੋਜਨਾ ਕੀ ਹੈ ? ਇਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਅਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਲਿਖੋ । 6

ਜਾਂ

ਉਪਭੋਗਤਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤਾ ਕੀ ਹੈ ? ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਉਪਭੋਗਤਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੰਬੰਧੀ ਲਿਖੋ । 6

20. ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀ ਹੈ ? ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਲਿਖੋ । 6

ਜਾਂ

ਸੰਸਾਰੀਕਰਨ ਕੀ ਹੈ ? ਇਸ ਦੇ ਲਾਭ ਅਤੇ ਹਾਨੀਆਂ ਲਿਖੋ । 6

3×6=18

(Hindi Version)

ਨੋਟ : (i) अपनी उत्तर-पुस्तिका के मुख्य पृष्ठ पर विषय-कोड/पेपर-कोड वाले खाने में विषय-कोड/पेपर-कोड 141/B अवश्य लिखें।

(ii) उत्तर-पुस्तिका लेते ही इसके पृष्ठ गिनकर देख लें कि इसमें टाइटल सहित 30 पृष्ठ हैं एवं सही क्रम में हैं।

(iii) उत्तर-पुस्तिका में खाली छोड़े गये पृष्ठ/पृष्ठों के पश्चात् हल किये गये प्रश्न/प्रश्नों का मूल्यांकन नहीं किया जायेगा।

(iv) प्रश्न पत्र के चार भाग होंगे (भाग-क, भाग-ख, भाग-ग, और भाग-घ)।

(v) भाग-क प्रश्न सं. 1 में प्रत्येक 1 अंक वाले 5 उप भाग हैं। प्रत्येक भाग का उत्तर 1 से 15 शब्दों में दिया जाना चाहिए।

(vi) भाग-ख प्रश्न सं. 2 से 8 प्रत्येक के 2 अंक होंगे। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 5-10 लाइनों में दिया जाना चाहिए।

(vii) भाग-ग 9 प्रश्नों में से कोई 7 प्रश्न कीजिए। प्रश्न सं. 9-17 प्रत्येक के 4 अंक होंगे। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 15-20 लाइनों में दिया जाना चाहिए।

(viii) भाग-घ प्रश्न सं. 18 से 20 प्रत्येक आन्तरिक छूट वाले 6 अंकों के होंगे। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 3-5 पृष्ठों में दिया जाना चाहिए।

भाग-क

1. (a) SEBI का विस्तारित नाम लिखें। 1

(b) ग्राहक किसे कहा जाता है ? 1

141/B-SS

[Turn over

(4)

(c) उदारीकरण से क्या भाव है :

- (क) लाइसेंस मुक्त व्यवस्था
 (ख) मुक्त विदेशी निवेश
 (ग) सबके लिए मुक्त निवेश
 (घ) उपरोक्त सभी

1

(d) रिक्त स्थान भरें :

प्रबन्ध का प्रथम कार्य ..... है।

1

(e) ठीक अथवा गलत लिखें :

हेनरी फेयोल को प्रबन्ध का पिता कहा जाता है।

1

5×1=5

भाग-ख

2. समय दर मजदूरी प्रणाली क्या है ?

2

3. लाभांश फैसला क्या है ?

2

4. बुल और बियर का क्या मतलब है ?

2

5. पैकेजिंग की व्याख्या कीजिए।

2

6. पर्यवेक्षण की विशेषताओं की चर्चा कीजिए।

2

7. "प्रबन्ध एक प्रक्रिया है"। टिप्पणी कीजिए।

2

8. M.B.O. से क्या भाव है ?

2

7×2=14

भाग-ग

नौ में से कोई सात प्रश्न करें (प्रश्न नं. 9 से प्रश्न नं. 17)

9. एक संगठन में पर्यवेक्षक की क्या भूमिका होती है ?

4

10. पदोन्नति के चार तत्वों की संक्षेप में व्याख्या करें।

4

11. एक अच्छे ब्राँडिंग के क्या गुण हैं ?

4

12. उपभोक्ता संरक्षण की विशेषताएं बतायें।

4

13. उद्यमी मूल्यों की विशेषताएं बतायें।

4

14. स्टॉक एक्सचेंज के क्या कार्य हैं ?

4

15. आदेश की एकता और दिशा की एकता में अन्तर लिखें।

4

141/B-SS

(5)

16. एकल उपयोग योजना और स्थायी योजना में क्या अन्तर है ? 4
17. औपचारिक संगठन की लाभ और हानियाँ क्या हैं ? 4

7×4=28

भाग-घ

18. संचार क्या है ? प्रभावशाली संचार में आने वाली बाधाएँ कौन-सी हैं ? इन बाधाओं पर काबू पाने के विभिन्न तरीकों का वर्णन करें। 6

अथवा

नियंत्रण की प्रकृति की व्याख्या करें। एक अच्छे प्रबन्ध के लिए कन्ट्रोल क्यों जरूरी है ? 6

19. वित्तीय योजना क्या है ? इसकी महत्व और सीमाएँ लिखें। 6

अथवा

उपभोक्ता संरक्षण क्या है ? भारत में उपभोक्ता संरक्षण की आवश्यकता की व्याख्या करें। 6

20. प्रबन्ध क्या है ? प्रबन्ध के कार्यों को विस्तार से लिखें। 6

अथवा

वैश्वीकरण क्या है ? वैश्वीकरण की लाभ और हानियाँ लिखें। 6

3×6=18

(English Version)

- Note :** (i) You must write the subject-code/paper-code **141/B** in the box provided on the title page of your answer-book.
- (ii) Make sure that the answer-book contains 30 pages (including title page) and are properly serialied as soon as you receive it.
- (iii) Question/s attempted after leaving blank page/s in the answer-book would not be evaluated.
- (iv) The question paper will have 4 Parts i.e. **A, B, C and D.**
- (v) **Part-A** Question No. 1 consists of 5 sub parts carrying 1 mark each. Answer of each Part should be given in 1-15 words.
- (vi) **Part-B** Question No. 2 to 8 will carry 2 marks each. Answer of each question should be given in 5-10 lines.
- (vii) **Part-C** Do any 7 question out of 9 questions. Question No. 9 to 17 will carry 4 marks each. Answer of each question should be given in 15-20 lines.
- (viii) **Part-D** Question No. 18 to 20 will carry 6 marks each with internal choice. Answer of each question should be given in 3-5 pages.

Part-A

1. (a) Give the full form of SEBI. 1
- (b) Who is called a consumer ? 1

141/B-SS

[Turn over

(6)

- (c) Liberalization stands for :
- Freeing from licensing system
  - Free foreign investment
  - Free investment for all
  - All of these
- (d) Fill in the blanks :
- ..... is the first function of management.
- (e) Write true or false :
- Henry Fayol is known as the father of Scientific Management.
- 5×1=5

Part-B

- What is time rate wage system ?
  - What is dividend decision ?
  - What is Bull & Bear ?
  - Explain packaging.
  - Discuss the features of supervision.
  - "Management is a process", Comment.
  - What is meant by MBO ?
- 7×2=14

Part-C

Do any *seven* questions out of Nine Questions : (Q. 9 to Q. 17)

- Write down role of a supervisor in organization.
- Discuss in brief four elements of promotion.
- Describe the qualities of a good branding.
- What are the features of consumer protection ?
- Describe features of entrepreneurial values.
- Describe the functions of stock exchange.
- Write the difference between Unity of command and Unity of Direction.

141/B-SS

(7)

16. What is the difference between single use plan and standing plans ? 4
17. What are the advantages and disadvantages of formal organization ? 4
- 7×4=28

Part-D

18. What is Communication ? What are the barriers present in effective communication ? Also suggest various measures to overcome these barriers. 6

or

Write about the nature of controlling. Why is it essential for better management ? 6

19. What is financial planning ? Explain its importance and limitations. 6

or

What is consumer protection ? Write about the need for consumer protection in India. 6

20. What is management ? Write in detail the functions of management. 6

or

What is Globalization ? Discuss the advantages and disadvantages of Globalization. 6

3×6=18